

AUTOR: KS. ŁUKASZ BUCKI

**TYTUŁ: WKŁAD KS. ZYGMUNTA PILCHA (1888-1962) W TEORIĘ I PRAKTYKĘ
KAZNODZIEJSTWA POLSKIEGO**

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska poświęcona jest dorobkowi kaznodziejskiemu ks. dra Zygmunta Pilcha, który był i wciąż pozostaje *princeps homiletarum* w Polsce. Okres jego twórczości charakteryzuje bogactwo, różnorodność i oryginalność działalności naukowej jednego z najwybitniejszych teologów polskich pierwszej połowy XX wieku, którego głównym ośrodkiem badawczym było seminarium duchowne w Kielcach. Jego kreatywność homiletyczna miała odzwierciedlenie w podręcznikach kaznodziejskich jego autorstwa stanowiących ówczesne bestsellery dydaktyki i metodologii homiletyki. Jego awangarda oratorska, wyrażająca się w praktyce kaznodziejskiej, realizowana była zwłaszcza w prastarej kieleckiej katedrze.

Praca ma na celu ukazanie wkładu Zygmunta Pilcha w teorię i praktykę kaznodziejstwa polskiego. Zadaniem badawczym dysertacji było dostrzeżenie nowatorstwa i odkrywczości Pilcha w poszukiwaniach naukowych w dziedzinie homiletyki, wykazanie tego, na jakie dziedziny głoszenia słowa Bożego kładł on szczególnie akcent i na co uwrażliwiał mówców. Wreszcie *last but not least* podjęto analizę praktycznej działalności kieleckiego homilety, by odpowiedzieć na frapujące pytanie, na ile jego wskazania teoretyczne znajdowały odbicie w jego kaznodziejskiej *praxis*. Postawiony cel wymagał zastosowania kompleksowej metody badawczej: historycznej, analitycznej, syntetycznej i porównawczej.

Zasadnicza część pracy składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy poświęcony teoretycznemu ujęciu dykcji, języka i stylu jest próbą eksplikacji trwałych postulatów Pilcha dotyczących wymowy. W drugim podjęta została próba gruntownego przedstawienia koncepcji kazania w ujęciu świętokrzyskiego dydaktyka. Kolejny jest wykazaniem źródeł, które prezentował on jako tworzywo homiletyczne. Rozdział czwarty jest przybliżeniem nauki kieleckiego homilety o samym kaznodziei, jego osobowości, duchowości oraz pracy twórczej i oddziaływaniu na słuchacza. Odmienny charakter ma zaś rozdział piąty, którego zadaniem jest ukazanie praktyki kaznodziejskiej Pilcha. Pilch podkreślał konieczność specjalistycznego wykształcenia mówców w zakresie homiletyki.

Świętokrzyski homileta doskonale zdawał sobie sprawę z niedoskonałości kaznodziejstwa polskiego w pierwszej połowie XX wieku. Niechlubny stan polskiej ambony

motywował go do podejmowania wysiłków zmierzających do podniesienia poziomu kaznodziejstwa w Polsce. Sztuka, której poświęcił całe swoje życie, wymagała nieustannego doskonalenia, by przepowiadanie kościelne uczynić jak najlepszym. Pilch uwzględniał wymowę jako dar nadprzyrodzony, ale wymagający nieustanej i ciągłej pracy fonetycznej. Podkreślał, że aby myśl objawiona mogła przeniknąć do dusz ludzkich, musi zostać przyobleczona w piękną szatę językową, stąd też pozostawił po sobie pionierskie nauczanie dotyczące dykcji, języka i stylu. Kielecki homileta przekazał wyczerpujący wykład dotyczący staropolskiego leksemu – kazania. Nauczał o kazaniu jako mowie publicznej i religijnej będącej aktem świadomego przepowiadania, podczas którego głoszone jest słowo Boże. Pilch uwidatnił, obok retorycznego ujęcia kazania, pojawiający się z biegiem czasu w homiletyce wymiar teologiczny, co zasługuje na szczególną uwagę. Profesor kieleckiego seminarium w swojej spuściźnie dydaktycznej przekazał pokoleniom kaznodziejów wykład o źródłach przepowiadania kościelnego. Ta bogato omówiona przez niego kwestia homiletyczna była i wciąż jest drogowskazem dla duchowieństwa w tworzeniu kazań opartych na zasadniczym tworzywie homiletycznym. Pisarstwo dydaktyczne Pilcha obejmowało zagadnienia nie tylko *stricto* funkcjonalne w odniesieniu do samego kazania, ale też związane z samym kaznodzieją, jego osobowością, duchowością oraz pracą twórczą i oddziaływaniem na słuchacza. Świętokrzyski mistrz kaznodziejstwa poświęcił wiele uwagi temu wszystkiemu, co miało cechować wzorowego „sługę Słowa”. Analiza mów świętokrzyskiego mistrza ambony z różnych okresów oraz podejmujących różne tematy, poprzez wyabstrahowanie reprezentatywne przykładów dla poszczególnych zjawisk, ukazała m.in. cechy języka i stylu, kompozycji tekstów, a także praktyczny sposób wykorzystywania i przytaczania źródeł oraz sposoby oddziaływania na emocje i wolę wiernych. Można postawić tezę, że sprawnie wykorzystywał warsztat teoretyczny w kaznodziejskiej *praxis*.

Dysertacja stanowi naukowe opracowanie wkładu w teorię i praktykę kaznodziejstwa polskiego tego znakomitego „sługi Słowa”. Pozostawione przez pioniera kaznodziejstwa bogactwo homiletyczne nie jest martwym poglądem, ale rzeczywistym sposobem na przygotowanie do pracy na ambonie „sług Słowa”. Ofiarne i pracowite życie mistrza kaznodziejstwa wyraziło się w teoretycznym nauczaniu i praktycznym wprowadzeniu do posługi przepowiadania słowa Bożego pokoleń kapłańskich wdrażanych w poważne traktowanie przepowiadania Ewangelii dla zbawienia świata. Poznanie wielkiego dziedzictwa ks. dra Zygmunta Pilcha pozwala stwierdzić, iż był, jest i pozostanie on *princeps homiletarum* w Polsce.

17. 11. 2022, ks. Julian Zieliński